

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ****LEGAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC PUBLIC SERVICES
IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE**

Білецька М.О., аспірантка

*Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Стаття присвячена проблемам правового регулювання розвитку електронних публічних послуг в Україні в умовах воєнного стану. Зауважено, що цифрова трансформація та запровадження електронних публічних послуг визнається одним із ключових напрямів, адже є способом надавати швидші, дешевші та якісніші публічні послуги. Підкреслено, що на початку 2021 року було ухвалено Документ Європейської Комісії «Цифровий компас 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття», який має на меті розвиток цифрових публічних послуг із застосуванням автоматизованої обробки даних, технологій штучного інтелекту та віртуальної реальності. У Рамковому документі Європейської комісії щодо інтероперабельності цифрових сервісів надано конкретні вказівки щодо налаштування сумісних цифрових публічних послуг, а також закріплено 12 принципів, якими треба керуватися політикам у прагненні до взаємодії та розбудови системи сумісних публічних послуг. Зокрема, в цьому документі йдеться про такі принципи публічних послуг: відкритість; прозорість; можливість повторного використання; технологічна нейтральність і переносимість даних; орієнтація на користувача, інклюзивність та доступність; безпека та конфіденційність; адміністративне спрощення, збереження інформації, оцінка ефективності та ефективності.

Констатовано, що довоєнні стратегії та плани вже не відображають існуючі потреби та ресурси. Реакція держави на війну у наданні послуг була швидкою і ефективною. Війна також показала, що ключовими перевагами стійкості системи надання послуг є наступне: можливість негайно та точно обмежити та заблокувати доступ до реєстрів та даних в залежності за регіоном і користувачем; можливість використовувати хмарні сервіси та зберігати дані в безпечних регіонах країни чи за кордоном; широка та децентралізована мережа «цегляних» центрів «одного вікна» для надання послуг.

Підкреслено, що ефективному застосуванню електронних публічних сервісів має передувати чітке правове регулювання, створення інфраструктури надання таких послуг.

Ключові слова: електронні послуги, адміністративні послуги, електронне урядування, електронна демократія, цифрова рівність.

The article is devoted to the problems of legal regulation of the development of electronic public services in Ukraine under martial law. It is noted that digital transformation and introduction of electronic public services is recognized as one of the key areas, because it is a way to provide faster, cheaper and better public services. It is emphasized that at the beginning of 2021, the Document of the European Commission «Digital Compass 2030: the European path to the digital decade» was adopted, which aims to develop digital public services using automated data processing, artificial intelligence technologies and virtual reality. The Framework document of the European Commission on the interoperability of digital services provides specific instructions for setting up compatible digital public services, and also establishes 12 principles that should guide politicians in their efforts to interact and build a system of compatible public services. In particular, this document refers to the following principles of public services: openness; transparency, reusability, technological neutrality and data portability; user-centeredness, inclusiveness and accessibility, security and privacy, administrative simplification, information retention, performance and effectiveness evaluation.

It was established that pre-war strategies and plans no longer reflect existing needs and resources. The state's response to the war in providing services was quick and effective. The war also showed that the key advantages of the stability of the service delivery system are the following: the ability to immediately and precisely limit and block access to registries and data depending on the region and the user; the ability to use cloud services and store data in safe regions of the country or abroad; a wide and decentralized network of «brick-and-mortar» centers of «one window» for the provision of services.

It is emphasized that the effective use of electronic public services must be preceded by clear legal regulation, the creation of an infrastructure for the provision of such services.

Key words: e-services, administrative services, e-government, e-democracy, digital equality.

Актуальність розроблення проблеми. Інформатизація України є одним з найактуальніших завдань сьогодення. Вже сьогодні за допомогою сучасних інформаційних технологій та комп'ютерної техніки можна проводити статистичні дослідження та дистанційно здобувати освіту, вести бізнес та отримувати адміністративні та інші публічні послуги, здавати фінансову, статистичну й іншу звітність та здійснювати покупки, оплачувати будь-які товари і послуги через Інтернет та комунікувати з іншими користувачами мережі, організувати одночасну роботу різних фахівців над спільними проектами тощо [1].

Аналіз дослідження проблеми. Питання впровадження електронних публічних послуг досліджували такі науковці, як І.П. Голосніченко, О.Ю. Іващенко, Ю.В. Іщенко, Р.А. Калюжного, Н.В. Коваленко, І.Б. Коліушка, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, С.Ф. Константинова, В.К. Колпакова, Г.М. Писаренко, О.О. Сосновика, В.П. Тимошука, О.Н. Ярмиша, Х.П. Ярмак та ін. Проблема електронних послуг займалися такі вчені, як О.В. Баранов, С.С. Вишнякова, О.А. Загаєцька, П.С. Климушин, І.В. Клименко, І.С. Кусляк, В.В. Солодов тощо.

Мета статті: визначення особливостей правових засад розвитку електронних публічних послуг в Україні в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація та запровадження електронних публічних послуг визнається одним із ключових напрямів, адже є способом надавати швидші, дешевші та якісніші публічні послуги. Це також сприяє поширенню етичних практик у публічному секторі та зменшенню ризиків корупції. На початку 2021 року було ухвалено Документ Європейської Комісії «Цифровий компас 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття», який має на меті розвиток цифрових публічних послуг із застосуванням автоматизованої обробки даних, технологій штучного інтелекту та віртуальної реальності [2]. У Рамковому документі Європейської комісії щодо інтероперабельності цифрових сервісів надано конкретні вказівки щодо налаштування сумісних цифрових публічних послуг, а також закріплено 12 принципів, якими треба керуватися політикам у прагненні до взаємодії та розбудови системи сумісних публічних послуг. Зокрема, в цьому документі йдеться про такі принципи публічних послуг: відкритість; прозорість,

можливість повторного використання, технологічна нейтральність і переносимість даних; орієнтація на користувача, інклюзивність та доступність, безпека та конфіденційність, адміністративне спрощення, збереження інформації, оцінка ефективності та ефективності [3].

Масштабна агресія Росії проти України 24 лютого 2022 року кардинально змінила спосіб управління країною та надання адміністративних послуг її громадянам.

Питання надання послуг під час війни на окупованих територіях не є новими для України. З початку гібридної війни у 2014 році країна розробила відповідну політику та ухвалила рамкове законодавство. Основним законом, який врегулював це питання, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території» від 15.04.2014 р. [4]. Закон визначає правила реєстрації місця проживання, продажу майна, умови підприємницької діяльності та забезпечення соціального захисту осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Однак ряд політичних рішень, розроблених до вторгнення, стали неактуальними під час повномасштабної війни та вимагали переоцінки. Наприклад, система визначення території тимчасово окупованою.

У контексті вищезазначеного основними факторами, що впливають на існуючу структуру надання послуг та інфраструктуру після повного вторгнення, є наступні:

- обмеження або втрата державного контролю над тимчасово окупованими територіями країни;
- ризики безпеки для життя людей і безпеки обладнання, державних будівель і систем;
- необхідність приховування цінної інформації від агресора;
- обмежений судовий нагляд за належним наданням послуг;
- обмежена спроможність правоохоронних органів реагувати на шахрайство та адміністративні правопорушення;
- зниження спроможності постачальників послуг через брак працівників (через їх масову міграцію та військово-мобілізацію);
- масові спроби знищення даних російськими хакерами [5].

За цих обставин система надання послуг в Україні суттєво змінила спосіб функціонування. З метою пом'якшення факторів ризику Уряд поступово адаптував систему до нових умов. Надання послуг перестало бути уніфікованим і стандартизованим по всій країні і відрізнялося за територією, часом, обсягом послуг і виконавцями послуг.

Розподіл відображав різні рівні державного контролю над територією, заходи безпеки та ризики, пов'язані з доступом противника до цінної інформації. Природно, що на територіях, які не постраждали від війни, обмеження в наданні послуг є найменшими, а на територіях під російською окупацією послуг доступно мало.

Наприклад, протягом двох місяців після окупації Херсона та прилеглих областей місцеве населення мало доступ до послуг з реєстрації змін цивільного стану (народження, шлюб, смерть тощо) та деяких нотаріальних послуг, незважаючи на те, що місто перебувало під контролем російських збройних сил. Лише після того, як представники окупаційної адміністрації почали втручатися в надання послуг, ці послуги припинили.

Росія намагалася взяти під контроль процес надання послуг (наприклад, примусово доставляючи документи з російським прапором або вимагаючи виконання рішень окупаційної адміністрації). Одразу після цих спроб рішенням української влади надання послуг було припинено.

Українська система надання адміністративних послуг показала себе досить яскраво під час війни, як з точки зору безпеки та безпеки, так і з точки зору відповіді на нові потреби людей через війну та її наслідки.

Основними факторами, що сприяли необхідному рівню стійкості, були наступні:

- доступ в інтернет;
 - електронні послуги;
 - підтримка та розвиток «Дії»;
 - широка мережа центрів надання адміністративних послуг по всій країні;
 - швидке пристосування законодавства до потреб війни.
- Однак система все ще має проблеми, які потрібно вирішити найближчим часом.

Що стосується правової бази, то існують різні підходи до тимчасово окупованих територій. Ті окуповані протягом 2014–2022 років мають офіційний статус «окупованих», підтверджений указом Президент України. Тимчасово окуповані після 24 лютого 2022 року не мають офіційного статусу тимчасове зайняття. Кожен тип має свої кордони, правила, що застосовуються, і закон режим. Можливо, було б доцільно уніфікувати регулювання всіх тимчасово окупованих територій (до чи після 24 лютого 2022 р.).

Слід зауважити, що довосні стратегії та плани вже не відображають існуючі потреби та ресурси. Реакція держави на війну у наданні послуг було швидкою і ефективною. На жаль, продовження війни та нові події породжують потребу у підготовці відповідної стратегії з плануванням ресурсів і пріоритетів.

Війна також показала, що ключовими перевагами стійкості системи надання послуг є наступне:

- можливість негайно та точно обмежити та/або заблокувати доступ до реєстрів та даних в залежності за регіоном і користувачем;
- можливість використовувати хмарні сервіси та зберігати дані в безпечних регіонах країни чи за кордоном;
- широка та децентралізована мережа «цегляних» центрів «одного вікна» для надання послуг;
- повністю надійні онлайн і офлайн канали зв'язку між державою та кожним громадянином (для розподілу інформації та грошей);
- повністю надійна система захисту даних;
- закони та нормативні акти, що дозволяють уряду проявляти гнучкість у екстремальних ситуаціях (включаючи військовий стан);
- безпечна система ідентифікації громадян, яка не обмежується наявністю одного посвідчення особи [5].

У контексті нашого дослідження розглянемо детальніше особливості правового режиму Дія Сіті.

Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», правовий режим Дія Сіті – це сукупність правових норм, якими визначаються права та обов'язки особи, що виникають, змінюються та припиняються у зв'язку із зверненням про набуття, набуттям та втратою статусу резидента Дія Сіті, а також особливості регулювання відносин за участю резидента Дія Сіті і щодо участі у його статутному капіталі [6].

Правовий режим Дія Сіті встановлюється на необмежений строк, але не менш як на 25 років з дня внесення до реєстру Дія Сіті запису про першого резидента Дія Сіті.

Правовий режим Дія Сіті регулюється такими нормативно-правовими актами, як: Закон «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15 липня 2021 року №1667-IX; Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 14 грудня 2021 року №1946-IX.

Якщо говорити про те, для кого може бути вигідний даний правовий режим, то у відносинах з Українською компанією та Гіг-спеціалістами не буде ризиків, пов'язаних з донорахуванням «зарплатних» податків, а також є співставним рівень податкового навантаження. Це суттєво відрізняється з моделлю відносин, що складається між Українською компанією та ФОПами, де постійно

є ризик визнання відносин з підрядником трудовими, а також ризики штрафів за приховане працевлаштування та нарахування «зарплатних» податків.

Додатковими перевагами також можуть бути те, що є нижчим рівень оподаткування заробітної плати та компенсації, а також є можливість врегулювання відносин з підрядниками щодо конфіденційності, утримання від вчинення конкурентних дій. Тобто, можна укладати «Угоду про нерозголошення» без додаткової компенсації, адже вона буде повністю законною та не зможе бути безпідставно визнана недійсною в суді [7].

Якщо говорити про оподаткування та особливості Дія Сіті, то слід згадати про корпоративний податок. Тобто, є можливість вибору, який податок сплачувати: податок на особливих умовах (податок на виведений капітал) – 9%, або податок на прибуток – 18%.

Що стосується податку на працю, то для працівників ІТ-компаній та гіг-спеціалістів встановлюються такі спеціальні ставки: податок на доходи фізичних осіб – 5%; єдиний соціальний внесок – 22% від мінімальної зарплати; військовий збір – 1,5%.

В даному правовому режимі є можливими такі формати найму: гіг-контракт, тобто цивільно-правовий дого-

вір; трудовий договір відповідно до Кодексу законів про працю України [8, с. 112].

В Законі «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15 липня 2021 року №1667-ІХ зазначено таке визначення гіг-контракту – це цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи та/або надавати послуги відповідно до завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи та/або надані послуги і забезпечувати гіг-спеціалісту належні умови для виконання робіт та/або надання послуг, а також соціальні гарантії [6].

Отже, для компаній та працівників в сфері ІТ є багато переваг резидентства Дія Сіті, так і недоліків. Однак на нашу думку, переваги все ж є суттєвіші, адже є можливість більш прозорої співпраці без ризику, що такі відносини будуть визнані трудовими, також передбачається низка певних соціальних гарантій, внаслідок чого Гіг-спеціаліст стає більш соціально захищеним на відміну від працівника-ФОПа.

Все вищесказане дає змогу зробити висновок про те, що ефективному застосуванню електронних публічних сервісів має передувати чітке правове регулювання, створення інфраструктури надання таких послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідь про стан інформатизації в Україні <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1274283>
2. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade: Document of European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology 09/03/2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52021DC0118>
3. European Interoperability Framework – Implementation Strategy: Document of European Commission, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Brussels, 23.3.2017 COM(2017) 134 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2c2f2554-0faf-11e7-8a35-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території: Закон України від 15.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
5. Administrative service delivery in ukraine in the context of war. URL: <https://www.sigmaxweb.org/publications/Administrative-service-delivery-in-Ukraine-war-context-SIGMA-2022.pdf>
6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
7. Дія Сіті – пільговий податковий режим для технологічних компаній. KPMG. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/02/Diia-City-ua.pdf>
8. Шиманська Т. Л. Режим оподаткування резидентів Дія Сіті та залучених ними спеціалістів: поняття та ознаки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 34, 2022. С. 111–119.